

4. Жадько В. О. Філософія освіти як ціннісна основа нових проектів педагогічної думки / В. О. Жадько // Філософія інноваційної діяльності: практико-зорієнтований збірник – К. : Основа, 2014. – 608 с. – С. 4-8.
5. Jones A. Globalization: Key Thinkers / A. Jones. – Massachusetts : Malden, Polity. 2010. – 224 p.

Abstract

The article is dedicated to the study of aesthetic tradition in Ukrainian discourse and the means of pedagogical influences consolidation in modern pedagogical science that are closely related to the main areas of research of the ethics and aesthetics department of National Pedagogical Dragomanov University on the issue: "Ethics, Aesthetics in Ukrainian traditional discourse".

Keywords: *didactic influences, aesthetic development, educational thought, spirituality, competence, formation of ideology, personality.*

УДК 17.022.2:2-42

Магера О. П.

РЕЛІГІЙНИЙ ГУМАНІЗМ ЯК ЯВИЩЕ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті охарактеризовано специфіку релігійного гуманізму у контексті смисложиттєвої орієнтації національних (на прикладі конфуціанства) та світових релігій (шляхом порівняльного аналізу морально-етичних доктрин ісламу та християнства). Наголошується, що спільна у феноменові релігійного гуманізму є прагнення людини крізь призму сакральності усвідомити своє місце та призначення у світі, шукати й віднаходити істину, плекати любов до Бога і до ближнього, виробляти уміння розрізняти добро і зло та здійснювати свідомий моральний вибір.

Ключові слова: *гуманізм, релігійний гуманізм, свобода, любов, щастя, смисл життя, людинолюбство, добродійність, довіра, дружба, толерантність, самопожертва, Декалог, таліон, золоте правило моральності.*

Найчастіше під гуманізмом у буденній свідомості (і не тільки у ній) мають на увазі доброзичливе ставлення до іншої людини, людинолюбство. В академічно-довідковій літературі прийнято тлумачити гуманізм у вузькому і широкому смислові: за першого підходу його здебільшого трактують як культурно-світоглядну систему і культурний рух епохи Відродження, за другого як історично-змінювану систему поглядів з визнанням цінності людини як особи, її права на свободу, щастя і саморозвиток, всебічну реалізацію здібностей [1, с. 130]. Причому якщо у вузькому тлумаченні феномен гуманізму локалізується у соціокультурному часові (епоха Відродження) та просторі (Західна Європа), то стосовно гуманізму у широкому смислі таке обмеження відсутнє. Відтак окреслюється і специфіка релігійного гуманізму, який засвідчує своїм змістом загально-смисложиттєву орієнтацію національних і світових релігій за певної конфесійної своєрідності. Спільним у феноменові релігійного гуманізму є прагнення людини крізь призму сакральності усвідомити своє місце та призначення у світі, шукати й віднаходити свою істину, плекати любов до Бога і до ближнього, виробляти уміння розрізняти добро і зло та здійснювати свідомий моральний вибір.

Центральним місцем в етиці конфуціанства як національної релігії посідає вчення про "жень" (людинолюбство), яке зорієнтовує людей на шанування історичного минулого і повагу до старших, формування "братніх" відносин між людьми. У загальній формі принцип "жень" сформульовано Конфуцієм (551–478 до н.е.) як золоте правило моральності: "Те, чого не бажають тобі, не роблять і іншим. На таких ніхто не стане ремствувати ні в кар'єрі, ні в сім'ї" (Лунь юй 12.2). Зазначене правило у вчителя Куна зазнало широкої деталізації та актуалізації для всіх культурно-історичних епох і народів з порадою узяти собі за належне: "не робити по відношенню до ваших начальників того, що ви не схвалюєте у ваших підлеглих; не робити по відношенню до тих, які були до вас того, що ви не схвалюєте в тих, які після вас; не робити тим, які наліво від вас того, що ви не схвалюєте, у тих, що

знаходяться направо від вас; не робити тим, які направо від вас того, чого не схвалюєте у тих, що знаходяться наліво від вас. Ось що називається вчиняти розумно і у належному напрямку” [цит. за: 2, с. 63].

За віровченням світових релігій людина постає метою в собі, характеризується добродійністю і спрямованістю до високих духовних прагнень. Релігійний гуманізм ісламу, зокрема, позначений ідеєю співчуття до бідних і допомоги тим, які її потребують, захисту слабких і відстоювання справедливості. Мусульмани виховуються у дусі активного та безкорисливого добродіяння стосовно будь-якої людини. Цілеспрямовано прищеплюються чесноти любові, відданості та вірності. Іслам високо цінує дружбу, засновану не на особистому інтересі, а на почутті братерства і любові заради Аллаха. Ця якість пов'язує людей, сприяє їхньому духовному зростанню, відкриває перед вірними широкі можливості для отримання корисних знань і навичок добродіяння. Етичне вчення ісламу вимагає взаємної довіри, яка сприяє уникненню безпідставних сумнівів та підозр й оздоровленню відносин у суспільстві. Визнання свободи віросповідання і ісламі сприяє формуванню культури миру і толерантності, яка була і залишається характерною рисою мусульманської цивілізації.

У мусульманських країнах іудеї та християни протягом століть жили пліч-о-пліч з мусульманами, користуючись їх покровительством. Вони не побоювалися за своє життя, майно і свободу, і мусульмани дотримувалися у стосунках з ними добросусідства, засідчуючи належні моральність і благочестя. Виконувався принцип ісламської справедливості у ставленні до співмешканців-іновірців за завітом Пророка Магомета: “Не увійде до Раю той, чиї сусіди не почують себе у безпеці від його зла” [3, с. 282]. Різким дисонансом зазначеним моральним нормам і реальною небезпекою для усього цивілізованого світу є злочинна практика бойовиків так званої Ісламської держави (ІД), яка засуджується прогресивною світовою громадськістю.

В основу вчення християнського гуманізму покладено старозавітний Декалог (10 заповідей). За змістом вони поділяються на заповіді, які стверджують монотеїзм Яхве й основні ознаки його ушанування, а також на ті, де містяться загальнолюдські моральні норми. Декалог увійшов у християнсько-європейську культуру як самостійний і самоцінний нормативний кодекс. Його настанови – “не вбивай”, “не чини перелюбу”, “не кради”, “не свідкуй неправдиво”, “шануй свого батька та матір свою” – сприймаються як всезагальні вимоги, без історично обумовлених національних обмежень і спрямовані у загальнолюдській перспективі. Новозавітне християнське вчення, спираючись на універсалізоване тлумачення 10 заповідей, доповнило їх гаслом двоєдиної християнської любові: до Бога і до свого ближнього. Трактуючи Бога-Отця, як творця усього суцього, турботливого і люблячого Батька, який піклується про благо свого творіння, Святе Письмо повчає любити Господа “усім серцем своїм, і всею душею своєю, і всією силою своєю” (5М. 6:5) [4, с. 182]. Ісус Христос, Бог-Син і Син людський як утілений моральний ідеал постав найдосконалішею істотою з любові до людей. Христос закликає усіх людей любити “один одного. Як я вас полюбив, так любіть один одного й ви! По тому пізнають усі, що ви учні Мої, як будете мати любов між собою” (Ів. 13:34, 35) [4, с. 1007.]. Біблійна заповідь любити “свого ближнього, як самого себе” націлювала на боротьбу проти обмежених, егоцентричних засад, за визнання цінності іншого “я” й зорієнтованість на формування душевно-щедрої людини.

Нагорна проповідь Ісуса Христа піднесла значущість у суспільстві тих, хто духовно великий і вирізняється блаженством. Це, передовсім, “вбогі духом”, “засмучені”, “голодні та спрагені правди”, “милостиві”, “чисті серцем”, “миротворці”, “вигнані за правду” тощо. Всупереч егоїстичним стереотипам культивується правило “не противитися злому” і як вищий вираз любові заповідається любити ворогів своїх, благословляти тих, хто вас проклинає, творити добро тим, хто ненавидить вас, молитися за тих, хто вас переслідує (Мт. 5:44) [4, с. 894]. Ідеологія Нагірної проповіді стала своєрідною перемогою над рабством та національною обмеженістю. У кожному рабові і вільному іудеєв, еллінові та варварові визнавалася особистість. Суворий закон Таліону поступався золотому правилу моральності: “тож усе, чого тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть їм і ви” (Мт. 7:12) [4, с. 896]. Зазначене правило стверджувало право та зобов'язаність особи брати на себе відповідальність і діяти в узгодженні із своїми уявленнями про найдосконаліше.

Найповнішим вираженням принципу християнської любові є життя на засадах безмежної самопожертви. Саме в такій інтерпретації любов (аґапе) висвітлює апостол Павло. Розділ 13 Першого послання до коринтян справедливо називають "гімном любові". "Коли я говорю мовами людськими й ангольськими, та любови не маю, то став я як мідь та дзвінка або бубон гудячий! І коли маю дара пророкувати, і знаю всі таємниці й усе знання, і коли маю всю віру, що б навіть гори переставляти, та любови не маю, – то я ніщо! І коли я роздам усі маєтки свої, і коли я віддам своє тіло на спалення, та любови не маю, то пожитку не матиму жадного! Любов довготерпить, любов милосердствує, не задрить, любов не величається, не надимається, не поводитья нечемно, не шукає тільки свого, не рветься до гніву, не думає лихого, не радіє з неправди, але тішиться правдою, усе зносить, вірить у все, сподівається всього... Ніколи любов не перестає" (I Кор. 13:1-8) [4, с. 1074]. Мислитель наголошує на наявності особливої евідемонії земної любові, називаючи її відродою милосердя, співчуття, трепетним духовним спілкуванням тощо. Любов, за його уявленням, має вагоме значення в індивідуальному житті, вона втішає, підбадьорює, підтримує людину у сумнівах, смутку й життєвих труднощах. Але це не означає любові як сексуального й романтичного відношення між статями. Любити дружину (а вона повинна підкорятися) значить не ображати її й турбуватися про її повсякденні потреби. ("Чоловіки повинні любити дружин так, як власні тіла, бо хто любить дружину свою, той любить самого себе" (Еф. 5:28) [4, с.1094]. Варіюючи різні значення, апостол Павло найчастіше ототожнює любов з духовним єднанням, товаришуванням і братолюбністю як найважливішими міжособистісними відносинами. Грошолюбству й себелюбству він протиставляє людинолюбство та колективізм ("не про себе лише піклуйся, але кожен і про інших"). Товариськість християнина мислиться ним як уміння прощати, втішати одне одного, завжди бути привітним, а не суворим та недоступним. Павло заперечує право помсти ("не мстїть за себе", "не відплачуйте злом за зло"). У світському житті тогочасної Римської імперії ним піддавалися осудові наклепництво та лихомовство, переслідування ближнього у судовому порядку. Євангеліє зруйнувало перепони, які здавна розділяли людей. Відтак найважливішим є проголошення гуманістичного принципу християнства, релігії, в якій "...нема ані геллена; ані юдея, обрізання та необрізання, варвара, скита, раба, вільного, – але все та в усьому Христос!" (Кол. 3:11) [4, с. 1101].

При об'єктивній оцінці християнської етики слід констатувати наявність розбіжностей між змістом біблійних текстів і суперечливою, нерідко консервативною її роллю в історії людства. Але незаперечною є практична зорієнтованість етичного вчення на удосконалення земного буття та суспільних відносин у дусі реального гуманізму.

Використана література:

1. Філософский энциклопедический словарь. – М. : Мысль, 1983. – С. 130.
2. Бондаренко Ю. У истоков современной морали: (Очерки этико-философских воззрений Эпиктета, Марка Аврелия и Конфуция) / Ю. Бондаренко. – М. : Знание, 1991. – 64 с.
3. Исламоведение : пособие для преподавателя / Э. Кулиев, М. Муртазин, Р. Мухаметшин [и др.] ; общ. ред. М. Муртазин. – М. : Изд-во Моск. Исламского ун-та, 2008. – 416 с.4. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. Із мови давньоєврейської й грецької на українську проф. І. Огієнком дослівно наново перекладена. – К. : Українське Біблійне товариство, 2003. – 1164 с.

Abstract

The article described the specific religious humanism in the context of national life purport orientations (for example, Confucianism) and world religions (through comparative analysis of ethical doctrines of Islam and Christianity). Common phenomenon in religious humanism is the human desire to understand the place and purpose in the world, seek the truth, cherish the love of God and neighbor, produce ability to distinguish between good and evil and make conscious moral choices.

Keywords: *humanism, religious humanism, freedom, love, happiness, meaning of life, humanity, benevolence, trust, friendship, tolerance, sacrifice, Decalogue, Taleon, the golden rule of morality.*